

Anmeldelser

Tips om medisinsk litteratur, andre bøker, filmer og elektroniske medier som bør anmeldes, sendes tidsskriftet@legeforeningen.no

Perspektiver på pengespill

Thorbjørn Skaug

Spilleavhengighet

228 s, ill. Oslo: Universitetsforlaget, 2005.

Pris NOK 299

ISBN 82-15-00712-0

Spilleavhengighet er i løpet av de siste årene blitt et betydelig helseproblem i Norge. Den som for første gang møter fenomenet på nært hold, blir overrasket over hvor sterkt tvangspreg spillingen har

og hvor velfungerende de fleste spilleavhengige er på andre områder.

For de fleste er det ukontrollerte spillet blitt utløst av en stor gevinst i starten av spillekarrieren. Det tenner et håp som fører galt av sted. Selv om spilleren bestemmer seg for å slutte, klarer han ikke stå imot impulsene om å prøve «litt til» og stadig «én gang til», i et desperat håp om å vinne tilbake det tapte.

Thorbjørn Skaug ved Sosialmedisinsk klinikk i Fredrikstad var trolig den første psykolog i Norge som startet behandling av spilleavhengighet. Nå har han gitt ut boken *Spilleavhengighet – perspektiver på pengespill*. Ikke i noen annen norsk bok finner vi så mye interessant kunnskap om pengespillene, deres historie og plass i litteratur og folketro. Det hele er fargerikt og spennende beskrevet. Han kan fortelle at spill og veddemål har røtter flere tusen år tilbake, og det har også tragediene som spill har medført. Han setter leseren inn i de moderne spillene og går igjennom de ulike motivene bak spillingen.

Det finnes også et kapittel om spilleavhengighet og et om behandling. Disse gir en god innføring, selv om de bare fyller en firedel av boken. Det var forlaget, ikke forfatteren, som ønsket å sette «spilleavhengighet» som hovedtittel.

På ett felt er boken noe ukritisk: Uten at kilde er oppgitt, angis at poker, black jack og oddstipping kan gi overskudd på lengre sikt. Det er trolig riktig for nettpoker, hvor arrangørene antar at 5–10 % av spillerne går i overskudd. For andre typer spill er påstanden tvilsom. Spilleproblemer er nå et felt hvor det foreligger mye forskning, og

en fagbok bør unngå «anecdotal evidence» som grunnlag for påstander som kan ha skadevirkninger.

Med Norges ekstreme tilgjengelighet på spilleautomater og markedsføring av spill til over en million kroner daglig, satser nordmenn nå mer enn 110 millioner kroner hver dag på lovlige pengespill. Både som normalfenomen og som problemårsak bør mange sette seg inn i fenomenet. Thorbjørn Skaug har skrevet en spennende og informativ bok og evner å fortelle på en levende måte.

Hans Olav Fekjær

Oslo

Medisinsk forskning og jus

Sigmund Simonsen, Magne Nylenna

Helseforskningsrett

Den rettslige regulering av medisinsk og helsefaglig forskning. 382 s, tab, ill. Oslo:

Gyldendal Akademisk, 2005. Pris NOK 345

ISBN 82-05-34472-8

Helseforskningsrett henvender seg primært til forskere, men kan ifølge omtalen på baksiden være av interesse for forskningsdeltakere, advokater, domstoler, forvaltning og andre som arbeider med eller har interesse

for helseforskning. Forfatterne – som var henholdsvis sekretariatsleder og utvalgsleder for et offentlig utvalg som har foreslått egen lov om medisinsk og helsefaglig forskning – har hentet mye av stoffet fra denne utredningen.

Boken er delt i tre. Første del setter temaet i perspektiv, i del 2 behandles de rettsreglene som har mer eller mindre relevans for temaet og i del 3 regler knyttet til søknadsprosedyrer, forhåndsprosedyrer og tilsyn. Dette er en oversiktlig oppbygging og struktur, og den er lett å finne frem i.

Helseforskningsrett er ikke – slik man kan få inntrykk av både gjennom tittelen og ved å lese boken – etablert som egen fagdisiplin innen rettsvitenskapen. Det er derfor heller ikke et innarbeidet begrep

blant helseettsjurister, og det er første gang jeg er blitt presentert for det. Hvis det blir vedtatt en lov med særskilt regulering av medisinsk forskning, vil det etter min vurdering være naturlig å definere dette inn under fagdisiplinen «helserett». Foreløpig foreligger det kun en offentlig utredning (NOU 2005: 1) med forslag til regulering. Forslaget må bearbeides vesentlig før det eventuelt legges frem for Stortinget. Det oppstår ikke uten videre nye fagdisipliner når man vedtar nye lover. Undertittelen – *Den rettslige regulering av medisinsk og helsefaglig forskning* – hadde derfor vært en mer treffende boktittel.

Feltet spenner vidt – fra stamcelleforskning og kliniske forsøk med mennesker til multinasjonale legemiddelutprøvinger og epidemiologiske befolkningsstudier. Regelverket som omgir medisinsk og helsefaglig forskning er uoversiktlig og vanskelig tilgjengelig. Både personopplysningsloven, helseregisterloven, biobankloven og bioteknologiloven er sentrale på området. Disse er behandlet på en grei måte.

Som forfatterne påpeker er kompleksiteten innenfor fagfeltet stor. Foruten de sentrale lovene på området trekker de dessuten inn lover av mer perifer betydning for forskere – som forvaltningsloven og offentlighetsloven – noe som ikke bidrar til å øke oversiktligheten.

Legen har ulike plikter alt etter hvilken rolle han eller hun opptrer i, og forskningsobjekter og pasienter har tilsvarende ulike rettsposisjoner. Utgangspunktet for både forskningsobjekter som deltar i klinisk forskning og pasienter er likevel selvbestemmelsesrett, rett til informasjon, frivillighet og samtykke. Dette gir forfatterne en rimelig god oversikt over, blant annet i kapittel 10. Innsynsretten, derimot, er regulert noe forskjellig, og det kunne de fått bedre frem. Forskningsdata er ikke primært innsamlet med tanke på behandling av den enkelte pasient og har derfor et annet formål. Det begrunner annen regulering. Likheter med pasientjournaler – som forfatterne henviser til – er ikke alltid like slående. Helseregisterlovens innsynsbestemmelse i § 22 første ledd refererer seg til *behandlingsrettede* registre, ikke rene forskningsregistre. I personopplysningsloven er opplysninger innsamlet til vitenskapelig formål unntatt fra innsyn, mens helseregisterloven gir en noe videre adgang til *informasjon* i §§ 21 og 22 annet ledd. Derimot gjelder ikke pasientrettighetsloven,

slik man kan få inntrykk av ved å lese bokens kapittel 16, for forskningsregistre.

Det er krevende å gi oversikt over et uoversiktlig område. Jeg som leser må dessuten forstå hvilken relevans reglene har for meg. Mest nyttig i så måte er det siste kapitlet. Her er det en oversikt over søknadsprosedyrer og de ulike instansers oppgaver og myndighet.

Spørsmålet til slutt er om forfatterne har greid å gjøre stoffet mer tilgjengelig og oversiktlig, slik intensjonen ifølge presentasjonen er. Til det første vil jeg svare et ubetinget ja. Når det gjelder spørsmålet om oversiktighet, er jeg derimot mer i tvil. Men som en oppslagsbok for medisinske forskere vil den utvilsomt være av stor verdi.

Bente Ohnstad

Avdeling for helse- og sosialfag
Høgskolen i Lillehammer

Mangfold

Christina Foss, Bodil Ellefsen, red.

Helsetjenesteforskning

Perspektiver, metoder og muligheter. 243 s, tab, ill. Oslo: Universitetsforlaget, 2005.

Pris NOK 299

ISBN 82-15-00483-0

Dette er en samling bidrag fra ulike stasjoner i randsonen til klinisk virksomhet, i første rekke sosiologi, sosialantropologi og sykepleievitenskap. Studenter fra de ulike helsefagene (inkludert medisin) er primær målgruppe. Boken har en tiltalende layout med passe skriftstørrelse og passe inndeling i kapitler og avsnitt. Man tar for seg kunnskapsproduksjonen i helsevesenet og drøfter og problematiserer dette i forhold til sentrale begreper som forskningsdesign, makt og kjønn, for å nevne det viktigste.

Hovedanliggendet er å argumentere for et metodologisk mangfold innen helsetjenesteforskningen, der valg av metode følger forskningsområde. Slik kunnskapsbasert forskning oppfattes i dag, angis den klinisk kontrollerte studie som ideal og gullstandard. Det redegjøres for hvordan denne metoden ikke alltid passer til relevante spørsmål og problemstillinger, og alternative forskningsstrategier med sine fordeler og begrensninger drøftes. I denne forbindelse tar man også opp forholdet mellom kunnskapsbasert praksis og praksisbasert kunnskap – et kritisk perspektiv til forestillingen om at alle valg i helsetjenesten kan være tuftet på kunnskap i snever forstand. Foreliggende praksis må også kunne gjøres til gjenstand for forskning.

Hovedanliggendet er å argumentere for et metodologisk mangfold innen helsetjenesteforskningen, der valg av metode følger forskningsområde. Slik kunnskapsbasert forskning oppfattes i dag, angis den klinisk kontrollerte studie som ideal og gullstandard. Det redegjøres for hvordan denne metoden ikke alltid passer til relevante spørsmål og problemstillinger, og alternative forskningsstrategier med sine fordeler og begrensninger drøftes. I denne forbindelse tar man også opp forholdet mellom kunnskapsbasert praksis og praksisbasert kunnskap – et kritisk perspektiv til forestillingen om at alle valg i helsetjenesten kan være tuftet på kunnskap i snever forstand. Foreliggende praksis må også kunne gjøres til gjenstand for forskning.

Maktperspektivet trekkes inn ved å vise hvordan ulike forskningsstrategier er egnet til å besvare ulike spørsmål. Det er også en drøfting av hvordan valg av forskningsstrategi ikke er en nøytral affære, men blir bestemmende for hvilken kunnskap som erverves og dermed hvilke beslutninger som fattes. Forskningen er med andre ord ikke verdinøytral.

Redaktørene ønsker at dette skal fungere som en lære- og debattbok når det gjelder utvikling av kritisk refleksjon omkring valg av spørsmål, perspektiver og forskningsmetodologi. Ved hjelp av bidrag der man drøfter temaene på mer generelt grunnlag i første halvdel av boken og etter det mer spesifikt går inn på enkelte forskningsområder som pasienttilfredshet, yrkesvalg (leger), lege-sykepleier-relasjonen, livskvalitet og jobbtillfredshet, har de lyktes, synes jeg. Jeg oppfatter dette som en nyansert, reflektert og instruktiv bok. Den er gjennomgående velkrevet og kan anbefales for alle som ønsker refleksjon rundt dette med kunnskapstilegnelse.

Terje Øiesvold

Salten psykiatriske senter
Nordlandssykehuset
Bodø

En utfordring

Siri Sjøftestad

Seksuelle overgrep

Fra privat avmakt til tverretattlig handlekraft. 241 s. Oslo: Universitetsforlaget, 2005.

Pris NOK 299

ISBN 82-15-00801-1

Som alle tekster som omhandler misbruk av makt i form av overgrep mot mennesker, utfordrer denne boken om seksuelle overgrep mot barn vår værens- og kunnskapsforståelse. Den er ment som en fagbok,

som «et bindeledd mellom teoretisk kunnskap, «det vi vet», og praktisk arbeid, «det vi gjør»». Ifølge forfatteren er den teoretiske kunnskapen, altså «det vi vet», hovedsakelig konstituert av psykologisk og sosiologisk kunnskap. Det praktiske arbeid, altså «det vi gjør», er strukturert av flere institusjoner og organisasjoner. Det betyr at teksten, hvis tema utfordrer både filosofisk forståelse av menneskelig væren og vitenskapsteoretiske modeller av kunnskapens vesen, likevel ikke utfordrer våre forestillinger på disse to nivåer. Det forfatteren derimot formidler, er en både nær og dyp innsikt i hvordan seksuelle overgrep forstyrrer barns liv og utvikling og hvordan

sensitive og hengivne fagpersoner kan lære å forholde seg til misbrukte barn og deres familier.

Det er bokens styrke at forfatteren er både klok, innlevelsesterk, kritisk og faglig erfaren. Hun har betydelig fartstid i barnevernet. Denne erfaringskunnskapen fletter hun sammen med empirisk kunnskap fra hovedsakelig psykologi og sosiologi, men også fra jus, kriminologi og pedagogikk. Hvert kapittel innledes av en liten vignett fra forfatterens møter med det praktiske barnevernet og avsluttes med to eller tre tematisk relevante referanser som omtales i noen få linjer. Disse kildene er alt overveiende norske. Det betyr at hennes stemme er tydelig gjennom hele boken og i alle disse tre tekstformer.

Forfatterens hovedanliggende er å bidra til å beskytte barn mot overgrep. Til det trengs, ifølge henne, at overgrepene blir avtabuisert og synliggjort og at representanter for en rekke profesjoner og institusjoner samarbeider. Hun begrunner det siste med at overgrep mot barn, særlig hvis disse skjer innenfor barnets familie, angår mange av samfunnets funksjoner og institusjoner. Samtidig understreker hun at «arbeid med seksuelt misbrukte barn ikke er grunnleggende forskjellig fra annen barnemishandling» – men at seksualisert mishandling setter alle de generelle faglige utfordringer «på spissen».

Bortsett fra barne- og ungdomspsykiatriske studier har forfatteren ikke trukket veksler på den omfattende dokumentasjonen som knytter nesten alle alvorlige psykiatriske og etter hvert også en rekke somatiske diagnoser til erfaring av overgrep og vanskjøtsel i barndommen. Det til tross for at hun karakteriserer virkningen av varige overgrep som «selve luften barnet puster inn» og virkningen av visse former som kroppslige opplevelser av «å sprenge i stykker». Følgelig må hun ta et forbehold med henblikk på om overgrep skader. Men hennes faktiske erfaring sier at de utvilsomt gjør det.

Kapittel 8 handler om samarbeid på tvers av organisasjonsgrenser. Det er tankevekkende at beskyttelse mot misbruk av voksen makt over barn kan hindres av en kamp om nettopp makt. Ulike profesjoner, institusjoner og organisasjoner hevder nemlig sin makt – enten til å definere eller til å dominere de antatt riktige tiltakene. Da oppstår et paradoks: Det som oppleves som positivt og nyttig av de hjelpetrengende, er brysomt og belastende for de profesjonelle. I en annen lesing fremstår paradokset som et artefakt: Kunnskap og mandat innen de forskjellige fag er ikke adekvate for den «brysomme» oppgaven som den sosiale virkeligheten frembringer.

Dette er en sterk ansats til en vitenskapsteoretisk kritikk av faglig grensetrekking som hindrer effektiv beskyttelse mot sosial grensekrenkning. Derfor anbefales den